

Biblioteka Narodowa

16

Notes Konserwatorski

Komitet redakcyjny

Ewa Potrzebnicka (przewodnicząca), *Marzena Ciechańska*, *Elżbieta Jabłońska*,
Władysław Sobucki, *Bartosz Szymański*, *Maria Woźniak*

Redakcja

Agata Lipińska (redaktor naczelny)

Projekt graficzny i typograficzny

Ryszard Kryśka

Opracowanie redakcyjne

Jacek Krawczyk

Opracowanie techniczne i łamanie

Andrzej Dybowski

Streszczenia w języku angielskim

Katarzyna Diehl

© Biblioteka Narodowa, 2014

ISSN 1509-5681

Biblioteka Narodowa. Warszawa 2014
al. Niepodległości 213, 02-086 Warszawa
e-mail: promocja@bn.org.pl
Nakład – 200 egz.

Druk: GRASP Drukarnia Sp. z o.o.
ul. Domaniewska 48, 02-672 Warszawa

Spis rzeczy

Od Redakcji 5

I. Polityka ochrony i konserwacji zbiorów

Małgorzata Bochenek, Anna Michaś-Bailey

Transformacje w zawodzie konserwatora materiałów archiwalnych – zabezpieczanie i profilaktyka 7

Elżbieta Górską-Wikło

Konserwacja zbiorów w Archiwum Uniwersytetu w Glasgow 18

Patricia Engel

The European Research Centre for Book and Paper Conservation-Restoration 25

II. Historia i konserwacja fotografii

Izabela Zając

Od albumu fotograficznego do wydawniczego – pochodzenie i systematyka 31

Karolina Zych, Marzenna Ciechańska

Album fotograficzny z Dalekiego Wschodu. Problemy konserwatorskie związane z wielowarstwowością obiektu 57

Dorota Dzik-Kruszelnicka, Monika Supruniuk

„Ze szkłem trza obyczajnie...” Konserwacja i restauracja szklanych negatywów ze zbiorów Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie 67

Tomasz Kozielec, Joanna Kozielec

Konserwacja fotografii srebrowo-żelatynowej z 1938 roku 77

III. Fizyka, chemia, mikrobiologia w ochronie i konserwacji zbiorów

Władysław Sobucki, Grażyna Macander-Majkowska, Anna Nowicka

Odkwaszanie akwarel i rękopisów preparatem Bookkeeper 86

Władysław Sobucki, Grażyna Macander-Majkowska

Badania nad odkwaszaniem akwarel. Testy starzeniowe – suplement 95

IV. Z praktyki konserwatora

Jolanta Czuczko, Dorota Jutrzenka-Suprym, Piotr Oszczanowski

Wyjątkowe księgi w wyjątkowym miejscu. Konserwacja-restauracja biblii luteranckich z Kościoła Pokoju w Świdnicy 100

Zofia Koss, Marzenna Ciechańska

Konserwacja i restauracja fragmentu XIX-wiecznej tapety panoramicznej

Les Incas 114

V. Konferencje, warsztaty, szkolenia, wydarzenia

Kalendarium ważniejszych wydarzeń związanych z zagadnieniami ochrony i konserwacji zbiorów 2012-2013 **129**

Małgorzata Grocholska

„Głoś z dumą i chlubą, żeś introligatorem...”. 100 lat Introligatorni w Ossolineum. Wystawa w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu, 21 XI 2012 -28 II 2013 **145**

Tomasz Koziolec

„Czas zatrzymany... Fotografie w spuściznach uczonych i twórców” – konferencja zorganizowana przez Polską Akademię Umiejętności i Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie – 19-20 VI 2013 **149**

Noty o autorach 156

Od Redakcji

Konserwacja jest częścią ogólnie pojmowanej ochrony zbiorów. Konserwator ze swoją wiedzą i umiejętnościami wkracza do akcji, wezwany przez właściciela czy opiekuna zbiorów, w momencie, gdy obiekt ulega dezintegracji, zanika lub gwałtownie traci swoje właściwości estetyczne. Codzienna praca instytucji gromadzącej zbiory to systematyczne dbanie o dobre warunki przechowywania, bezpieczne udostępnianie i ekspozowanie. W bieżącym numerze „Notesu Konserwatorskiego” mamy możliwość spojrzenia, jak ochrona zabytków przeszłości, w tym zbiorów bibliotecznych i archiwalnych, jest realizowana w innych krajach. Właściwe przeprowadzenie zabiegów konserwacji zaczyna się od zrozumienia obiektu, jego funkcjonowania w czasach, w których powstał, jego budowy technicznej, właściwości materiałów z których go zrobiono. Artykuł Izabeli Zając wprowadza nas w świat historii fotografii, pokazuje jak zmieniały się kolejne jej zastosowania, przedstawia pojawienie się i ewolucję albumu fotograficznego. Zagadnienia związane ze zdjęciami wykonanymi w różnych technikach, albumami, w których je umieszczano, wreszcie z ich konserwacją powracają w całym numerze „Notesu”. W 2013 roku zagadnieniom fotografii poświęcono również kilka konferencji i szkoleń.

Odniesienia do historii obiektu, wychwycenia jego autentycznych, wyjątkowych cech są nieodłączną częścią dokumentacji konserwatorskiej i często wpływają na podejmowane decyzje podczas prac konserwatorskich. Możemy to prześledzić czytając relacje z prac konserwatorskich w części dotyczącej praktyki konserwatorskiej.

Wyniki badań chemicznych są podstawą podejmowanych decyzji konserwatorskich. W tym numerze powracamy do badań nad odkwaszaniem akwarel i rękopisów prowadzonych pod kierunkiem prof. Władysława Sobuckiego. Badania te są szczególnie ważne, ponieważ proces odkwaszania papieru od kilku lat stał się w Polsce łatwo dostępny i coraz więcej instytucji może poddać swoje zbiory temu zabiegowi, hamującemu kwaśną degradację papieru.

Numer zamykają relacje z konferencji naukowych, wystaw i szkoleń związanych z konserwacją i ochroną zbiorów bibliotecznych i archiwalnych, które miały miejsce od jesieni 2012 do końca 2013 roku.

V. Konferencje, warsztaty, szkolenia, wydarzenia

Kalendarium ważniejszych wydarzeń związanych z zagadnieniami ochrony i konserwacji zbiorów

5-6 października 2012

*V Międzynarodowa Konferencja Konserwatorska,
Muzeum w Szreniawie*

W dniach 5-6 października 2012 r. odbyła się w Szreniawie Międzynarodowa Konferencja Konserwatorska zorganizowana przez Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie wspólnie z Polskim Komitetem Narodowym ICOM. Odbywające się, cyklicznie co dwa lata spotkania szreniawskie dotyczą problemów muzeów związanych z zachowaniem i konserwacją zbiorów. W tym roku myślą przewodnią konferencji była *Działalność konserwatorska muzeów a oczekiwania widza muzealnego – wspólny interes czy antagonizm?* Zagadnienie to rozpatrywano w trzech blokach tematycznych:

1. Konserwacja zachowawcza obiektów zabytkowych;
2. Eksploatacja obiektów zabytkowych;
3. Potrzeby kadrowe i warsztatowe w zakresie konserwacji.

Referaty wygłosili przedstawiciele wielu instytucji naukowych i muzealnych z Polski i zagranicy, którzy reprezentowali różne obszary nauki, m.in. konserwację i restaurację zabytków, muzealnictwo, archeologię, nauki przyrodnicze, etnografię, budownictwo, mechanikę maszyn czy nauki politechniczne. Niemalże wszystkie wygłoszone referaty były na bardzo wysokim poziomie merytorycznym, czego gwarantem była rada naukowa składająca się z największych autorytetów w swoich dziedzinach (skład rady i program konferencji dostępne na stronach muzeum www.muzeum-szreniawa.pl).

Środowisko konserwatorskie reprezentowały osoby związane z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu – prof. Bogumiła Rouba, prof. Dariusz Markowski, mgr Maria Rudy i pisząca te słowa oraz konserwatorzy działający prywatnie i pracujący w muzeach – dr Ewa Święcka, mgr Diana Jędrysek (Muzeum Narodowe we Wrocławiu), mgr Jolanta Pollesch (Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie). Spotkanie na tak interdyscyplinarnym forum jest zawsze gwarantem niezwykle ożywionych dyskusji, na granicy sporów naukowych. Takimi też zaowocowało spotkanie szreniawskie. Wszystkie sesje kończyły się przedłużającymi się dyskusjami, które kontynuowano zazwyczaj w trakcie spotkań towarzyskich. Można było odnieść wrażenie, że środowiska chcą się otworzyć

na nowe doświadczenia, zamierzając czerpać i korzystać od siebie wzajemnie. Przede wszystkim, z naszego (konserwatorskiego), punktu widzenia należy żywić nadzieję, że takie deklaracje będą trwałe, a nie są wyłącznie efektem emocji spowodowanej chwilą. Zachęcam wszystkich kolegów i koleżanki do brania udziału w konferencjach w Szreniawie. Tylko w ten sposób możemy dotrzeć z naszą myślą do innych środowisk uświadamiając naszą misję, a przede wszystkim zmieniające się nieustannie metody, zasady i reguły postępowania. Jest to także niezwykle cenne doświadczenie dla nas samych. Uświadomiło mi, jak wiele osób zajmuje się konserwacją i restauracją zabytków wykraczając w ten sposób poza zakres swoich kompetencji. Spotkania takie, w których biorą udział także dyrektorzy muzeów pokazują, że jedynymi uprawnionymi do ingerencji w zabytek są konserwatorzy i im wyłącznie należy powierzać / zlecać naprawę zabytku. Im więcej nas będzie się pokazywać na takich spotkaniach i im głośniej i częściej będziemy mówić jednym głosem, tym większy będzie z tego pożytek dla naszego środowiska i zabytków.

Małgorzata Pronobis-Gajdzis

15-17 października 2012

8th International Conference on Structural Analysis of Historical Constructions (SAHC 2012), Wrocław

The eighth SAHC conference took place from 15th to 17th October 2012 in Wrocław, Poland, and is one of the most prestigious events in the field of preservation of historic constructions. In line with the theme of the conference, the meeting place was the UNESCO World Heritage listed Centennial Hall Complex, one of the best-known cultural heritage buildings in Wrocław.

Over 500 people from more than 50 countries gathered in Wrocław over the three days to discuss a wide range of topics including ongoing research, latest trends and methods, and their applications in monument conservation. Academics and professionals from a broad spectrum of backgrounds were represented, including scientists, engineers, architects, designers, conservationists, archaeologists and students.

A number of parallel thematic sessions of paper presentations constituted a central part of the programme, beginning with selected keynote lectures, and followed by interactive discussion rounds on current topics. In total, more than 300 papers were presented. The focus areas included conservation of different types of building materials, structural analysis and safety assessment, innovative and traditional materials / techniques, seismic behavior and retrofitting, rehabilitation of bridges, analytical and numerical approaches, and experimental analysis, as well as two RILEM workshop sessions.

The SAHC 2012 conference was a great success, both in scientific quality and in its organisation, and was an enriching personal experience for its participants in the monumental Centennial Hall in Wrocław.

The ninth SAHC conference 2014 will take place in Mexico City.
www.em-a.eu/ar/home/newsdetail-ema-members-report/8th-international-conference-on-structural-analysis-of-historical-constructions-sahc-2012-1017.html [dostęp: 7.11.2013]

18-19 października 2012

Sztuka, rzemiosło, przemysł z XIX i XX wieku, konserwacja i restauracja, UMK Toruń

W dniach 18-19 X 2012 roku odbyła się kolejna, cykliczna konferencja zorganizowana przez Zakład Konserwacji Papieru i Skóry UMK w Toruniu. Ponownie, jak dwa lata temu, obradowaliśmy w gościnnych progach Wydziału Matematyki i Informatyki. Za tę możliwość i pomoc jeszcze raz serdecznie dziękujemy prodziekanowi dr hab. Sławomirowi Plaskaczowi oraz pracownikom Wydziału.

Tematyka konferencji, skierowana zarówno do praktykujących konserwatorów, jak i do badaczy, naukowców, teoretyków oraz studentów, wzbudziła duże zainteresowanie. Licznie przybyli prelegenci, a także uczestnicy obrad z całego kraju.

Niezwykle szeroki zakres prezentowanych zagadnień w referatach oraz w ramach sesji posterowej znakomicie odzwierciedlił złożoność podjętego tematu. Usłyszeliśmy prelekcje dotyczące przydatności poszczególnych metod badawczych w zdobywaniu wiedzy z zakresu warsztatów artystów, ówczesnych materiałów konserwatorskich oraz badań autentyczności dzieł. Nie zabrakło referatów omawiających zróżnicowanie technik, materiałów, innowatorskich rozwiązań charakterystycznych dla XIX i XX wieku. Podczas obrad rozpatrywano zagadnienia dotyczące pojedynczych dzieł, często o złożonej budowie, jak to określiła jedna z prelegentek „multitechnologicznych”. Podjęto również problematykę z zakresu konserwacji masowej powiązanej z całym cyklami, a nawet obszernymi kolekcjami. Zwrócono uwagę na procesy przemian i konsekwencje dla trwałości dzieł sztuki, nośników, elementów składowych obiektów XIX i XX wiekowych. Pojawiły się propozycje działań, rozwiązań w praktycznej konserwacji z wykorzystaniem tradycyjnych metod i materiałów oraz zupełnie nowoczesnych, wirtualnych. Równocześnie nie zabrakło cennych rozważań uwzględniających specyfikę i odmienną postaw artystów nowoczesnych, a w konsekwencji idei ich dzieł, która powinna znaleźć odzwierciedlenie w całym procesie konserwacji, od projektu i badań do ekspozycji i przechowywania. Po każdym bloku referatów odbywały się dyskusje stwarzające możliwość szerszego zgłębnienia i skonfrontowania poruszanych w referatach zagadnień.

Dokładny program konferencji, a także streszczenia poszczególnych referatów można odnaleźć na internetowej stronie www.zkpis.umk.pl.

Obrazy, dyskusje i spotkanie towarzyskie odbyło się przy znaczącym wsparciu finansowym Urzędu Miasta Toruń oraz firm: Restauro-Technika, Zaopatrzenie Plastyków i Konserwatorów Dzieł Sztuki – Blik oraz Vinpol sp.

www.avephoto.org/2012/08/04/sztuka-rzemioslo-przemysl-z-xix-i-xx-wieku-konserwacja-i-restauracja/ [dostęp: 7.11.2013]

Jolanta Czuczko

21 listopada 2012 – 28 lutego 2013

„Głoś z dumą i chlubą, żeś introligatorem...”. 100 lat Introligatori w Ossolineum, Wystawa w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, Wrocław

Zobacz omówienie ekspozycji autorstwa Małgorzaty Grocholskiej w bieżącym numerze „Notesu Konserwatorskiego”, s. 145-148.

5-7 grudnia 2012

O miejsce książki w historii sztuki, Kraków

W dniach 5-7 grudnia 2012 r. w salach Biblioteki Jagiellońskiej, Muzeum Narodowego w Krakowie oraz Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie odbyła się konferencja naukowa *O miejsce książki w historii sztuki*. Głównym celem obrad było podkreślenie roli książki w kształtowaniu sztuki, inicjowaniu i rozpowszechnianiu zachodzących w niej zmian, a także przywrócenie pamięci o książce jako przedmiocie pięknym i ekskluzywnym.

Sesja zorganizowana przez Krakowski Oddział Stowarzyszenia Historyków Sztuki we współpracy z Muzeum Narodowym w Krakowie, była jednym z wydarzeń towarzyszących wystawie *Witold Chomicz. Przypomnienie* (ze zbiorów Ziyada Raoofa), prezentowanej w Gmachu Głównym MNK.

www.muzeum.krakow.pl/NewsItem.107.0.html?&no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=5357&cHash=a67c7410047db10bb2277623d43f4fc3 [dostęp: 7.11.2013]

6-7 grudnia 2012

XII Konferencja Analiza Chemiczna w Ochronie Zabytków, Warszawa

Konferencje są organizowane od 1999 roku Zespół Analizy Spektralnej Komitetu Chemii Analitycznej PAN, Wydział Chemii Uniwersytetu Warszawskiego i Państwowe Muzeum Archeologiczne.

Poświęcone są zastosowaniu metod analizy chemicznej w badaniu i ochronie obiektów zabytkowych. Tematyka obejmuje szeroki zakres zagadnień związanych z wykorzystaniem nowoczesnych metod instrumentalnych w analizie różnorodnych obiektów zabytkowych oraz opracowywaniu skutecznych metod konserwatorskich.

www.chem.uw.edu.pl/archeometria/Program/Konferencja_2012.pdf [dostęp: 7.11.2013]

grudzień 2012

Warsztaty kopiowania pieczęci woskowych, AGAD, Warszawa

W pierwszej połowie grudnia 2012 roku w Pracowni Konserwatorskiej Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie odbyły się warsztaty poświęcone metodom kopiowania pieczęci woskowych. Konserwatorzy restauratorzy dzieł sztuki pracujący w Archiwum zapoznali się z zasadami doboru pieczęci i metodami ich kopiowania. Warsztaty dotyczyły zarówno form negatywowych, jak i pozytywowych. Warsztaty prowadziła dr hab. Elżbieta Jabłońska, prof. UMK.

15-16 kwietnia 2013

Identyfikacja i ochrona fotografii, Biblioteka Narodowa, Warszawa

Dwudniowe szkolenie dla pracowników instytucji opiekujących się kolekcjami fotograficznymi lub chroniącymi zbiory zawierające fotografie poprowadzili Bogdan Filip Zerek, Monika Korsak, Ewa Nowak i Jakub Piechal.

Warsztaty podzielono na kilka bloków tematycznych, m.in.:

- wprowadzenie do identyfikacji (techniki obserwacji, techniki instrumentalne, analiza ikonograficzna, dokumentacja obserwacji),
- omówienie technik fotograficznych zgodnie z chronologią ich pojawiania się, m.in. pozytyw na metalu, negatyw na szkle, negatyw albuminowy, negatyw kolodionowy, negatyw srebrowo-żelatynowy na szkle, pozytyw na szkle, tekstyliach i ferrotypia, pozytyw i negatyw na nośniku plastikowym, pozytyw i negatyw na papierze oraz tonowanie. W drugim dniu omówiono problemy ochrony tego typu materiałów i znaczenie profilaktyki, przyczyny zniszczeń oraz standardy i normy jako regulacje zapewniające maksymalną żywotność i bezpieczeństwo obiektów.

Szkolenie powtórzono dla pracowników BN w dniach 24-25 czerwca i 5-6 sierpnia 2013.

22-23 kwietnia 2013

10 lat obowiązywania ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rozważania de lege lata i de lege ferenda, Gdańsk-Gdynia

Ogólnopolska konferencja naukowa organizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego we współpracy z Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. W 2013 roku minęło 10 lat od chwili wejścia w życie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, ze zm.).

Ponad 50 prelegentów brało udział w dyskusji dotyczącej stosowania obowiązującej regulacji oraz kierunków jej zmian w przyszłości. Wśród nich byli zarówno prawnicy oraz konserwatorzy.

Referaty przedstawiały zarówno problemy związane ze stosowaniem prawa, jak i szczegółowo analizowały wybrane regulacje, tak ustawy o ochronie zabytków

i opiece nad zabytkami, jak i innych aktów prawnych (np. Kodeksu karnego). Wiele z przedstawionych wniosków de lege ferenda stanowić będzie ważny wkład w prace nad przyszłą regulacją w zakresie ochrony zabytków.

Dorobek konferencji został utrwalony w publikacji pokonferencyjnej *Prawo ochrony zabytków* pod redakcją Kamila Zeidlera.

www.prawo.ug.edu.pl/media/aktualnosci/33774/nowa_ksiazka_-_prawo_ochrony_zabytkow [dostęp: 7.11.2013]

16-18 maja 2013

Pokaz konserwatorski: Ołtarz z Biecza – uratowany skarb, Muzeum Narodowe w Krakowie

Pokazowi towarzyszyło jednodniowe seminarium dotyczące historii i konserwacji ołtarza z Biecza ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie.

Głos zabrali: Janusz Czop (Główny Konserwator MNK), Magdalena Laskowska (MNK), dr hab. Piotr Oszczanowski (Instytut Historii Sztuki, Uniwersytet Wrocławski), Anna Pusoska (konserwator MNK), Sławomir Oleszczuk („Studio Oleszczuk”, Wrocław).

[www.muzeum.krakow.pl/Wystawa.215.0.html?&cHash=5a1be8511030c884bc1e3636827aa1b&tx_ttnews\[backPid\]=27&tx_ttnews\[tt_news\]=5787](http://www.muzeum.krakow.pl/Wystawa.215.0.html?&cHash=5a1be8511030c884bc1e3636827aa1b&tx_ttnews[backPid]=27&tx_ttnews[tt_news]=5787) [dostęp: 15.11.2013]

17 maja 2013

Zabytki wobec zagrożeń. Nowe perspektywy badawcze, UW Warszawa

Międzynarodowa konferencja studencko-badawcza zorganizowana przez Interdyscyplinarne Koło Naukowe Prawa i Kultury Uniwersytetu Warszawskiego oraz Interdyscyplinarne Koło Naukowe Ochrony Zabytków Uniwersytetu Warszawskiego pod patronatem Stowarzyszenia Historyków Sztuki i Polskiego Komitetu ICOM. www.icomos-poland.org/images/konferencje/KONferencja_17-05-2013.pdf [dostęp: 7.11.2013]

19-20 czerwca 2013

Czas zatrzymany... Fotografie w spuściznach uczonych i twórców, konferencja zorganizowana przez Polską Akademię Umiejętności i Archiwum Nauki PAN i PAU, Kraków

Zobacz omówienie autorstwa Tomasza Kozielca w bieżącym numerze „Notesu Konserwatorskiego”, s. 149-155.

11-14 czerwca 2013

2. Forum Dziedzictwa Europy Środkowej. Granice dziedzictwa

Tematem przewodnim odbywającego się w 2013 roku 2. Forum były *Granice dziedzictwa*. Druga dekada XXI wieku sprzyja nie tylko rozważaniom nad

samym systemem ochrony dziedzictwa, ale także nad jego wymiarem i filozofią: Co należy chronić? W jaki sposób budować relacje współczesności do historii? W kontekście międzynarodowych i lokalnych list obiektów, miejsc i form dziedzictwa kulturowego – gdzie kończy się to dziedzictwo oraz kiedy współczesność staje się dziedzictwem?

Obrazy toczyły się w sześciu równoległych sesjach tematycznych: *Granice dziedzictwa*, *Dziedzictwo i polityka*, *Jak sprzedać dziedzictwo?*, *Miasta atrakcyjne – rola dziedzictwa*, *Zarządzanie wielkoskalowymi obiektami dziedzictwa kulturowego*, *Niematerialne dziedzictwo kulturowe*. Wprowadzeniem do spotkań tematycznych była dyskusja panelowa zatytułowana *Granice rekonstrukcji?*, poświęcona ważnemu współcześnie problemowi przywracania obiektom dziedzictwa materialnego ich pierwotnego kształtu. Podczas dwóch dni obrad wystąpiło niemal osiemdziesięciu prelegentów, którzy reprezentowali dziewiętnaście krajów świata.

2. Forum zorganizowane zostało w ramach Polskiej Prezydencji w Grupie Wyszehradzkiej. Partnerami Międzynarodowego Centrum Kultury byli: Ministerstwo Kultury Republiki Czeskiej, Narodowe Centrum Zarządzania i Udostępniania Dziedzictwa Gyula Forster w Budapeszcie oraz Rada Ochrony Zabytków Republiki Słowackiej w Bratysławie. Ceremonię zamknięcia Forum, podczas której wręczona została Międzynarodowa Nagroda Wyszehradzka za 2011 rok, uświetniła obecność ministrów kultury Czech, Węgier, Polski i Słowacji.

Efektom Forum będzie książka z artykułami powstałymi w oparciu o wygłoszone referaty. Jej wydanie planowane jest na 2014 rok.

www.mck.krakow.pl/images/upload/Dziedzictwo/Forum_Dziedzictwa/2_Heritage_Forum_Programme_new.pdf [dostęp: 15.11.2013]

www.mck.krakow.pl/conference/2-forum-dziedzictwa-europy-srodkowej-granice-dziedzictwa [dostęp: 15.11.2013]

17-21 czerwca 2013

International conference PREV-LABOR 2013 *Conservation-Restoration and Health / Safety of People and the Environment*, Draguignan – Figanières (Francja)

Health and safety at work is an important issue for conservators. They daily use dangerous substances such as solvents, flammables and chemical products, as well as dangerous instruments such as cutters, scalpels, electric tools, and they move heavy charges. Improving Vocational Training concerning safety rules for those jobs is the aim of this conference.

PREV-LABOR 2013 Conference was focus on the different risks concerned, conceiving specific guidelines for vocational training implementation which should be respected all over Europe and the rest of the world. More than 50 experts from Europe, Asia, Africa and America.

www.kibla.org/fileadmin/kibla/Kibla/2013/JOCONDA/PREV-LAB_2013_CONFERENCE_PROGRAMME.pdf [dostęp: 7.11.2013]

25-26 czerwca 2013

New Techniques for the Non-Invasive Investigation of the Surface and Subsurface Structure of the Heritage Objects, UMK Toruń

Konferencja zorganizowana na Wydziale Matematyki i Informatyki UMK w ramach projektu CHARISMA (Cultural Heritage Advanced Research Infrastructures: Synergy for a Multidisciplinary Approach to Conservation / Restoration). Na konferencji wygłoszono referaty dotyczące zastosowania i zasady działania najnowszych nieinwazyjnych metod badań dzieł sztuki opracowane i stosowane przez różne ośrodki badawcze na świecie. Zakład Konserwacji Papieru i Skóry UMK reprezentował dr Tomasz Koziolec prezentując poster wraz z wygłoszeniem krótkiego referatu na temat: *Analysis of Ancient Paper Structure in Transmitted Light by Application of Different Microscopic Techniques. Examples from the Collection of the Kórnik Library of the Polish Academy Science*. Prezentowane wyniki badań są związane z projektem „Exterius / Poza Szlakiem”, finansowanym przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej.

New techniques for the non-invasive investigation of the surface and subsurface structure of heritage objects. Book of abstracts, edited by Marika Spring and Piotr Targowski, Toruń 2013

www.fizyka.umk.pl/~oct4art/CHAR_2013/ [dostęp: 7.11.2013]

27-28 czerwca 2013

Training on Application of Optical Coherence Tomography (OCT) to Structural Analysis of Heritage Objects, UMK Toruń

Warsztaty zorganizowane na Wydziale Fizyki UMK w Centrum Optyki Kwantowej. Spotkania zorganizowane zostały przez The National Gallery w Londynie, którą reprezentowała konserwator Marika Spring oraz przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika, reprezentowany przez prof. Piotra Targowskiego.

Training on application of Optical Coherence Tomography (OCT) to structural analysis. Book of abstracts, edited by Marika Spring and Piotr Targowski, Toruń 2013

www.fizyka.umk.pl/~oct4art/CHAR_2013/ [dostęp: 7.11.2013]

10-17 sierpnia 2013

The ICOM RIO 2013 23rd General Conference,
Rio de Janeiro (Brazylia)

Every three years, ICOM's General Conference gathers the international museum community on a theme chosen by museum professionals. From 10 to 17 August, 2013, several thousand museums experts from all over the world met to

exchange ideas and discuss the challenges museums were facing today. The event took place at the Cidade das Artes complex in Rio de Janeiro.

The theme of ICOM Rio 2013 was *Museums (Memory + Creativity) = Social Change*. Several keynote speeches, workshops, collaborative sessions and visits addressed this theme and allow participants (both ICOM members and non-members) to examine this equation, which gathers concepts that were essential to defining what a museum is today.

To amplify the accessibility to the 23rd General Conference of ICOM, ICOM Brazil made a partnership with the Brazilian Forum Permanente to streamline the main activities of the Conference.

www.icomrio2013.org.br/en [dostęp: 7.11.2013]

www.forumpermanente.org/event_pres/encontros/icom-2013/icom-2013 [dostęp: 15.11.2013]

24 sierpnia 2013

I Forum konserwatorskie — Frombork 2013

Punktem wyjściowym w doborze tematyki konferencji były wyniki badań architektury fromborskiego Wzgórza Katedralnego, które po każdym sezonie badawczym będą prezentowane na oddzielnych spotkaniach.

W skład zespołu prowadzącego badania na fromborskim wzgórzu wchodził pracownicy naukowcy, studenci i doktoranci wyższych uczelni, a także pracownicy Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku oraz Muzeum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie. Obok konserwatorów zabytków w badaniach brali też udział architekci i historycy sztuki. Do połowy 2013 roku zbadano między innymi więźbę dachową i przeprowadzono badania georadarowe w jednej z kaplic katedry.

Doświadczenia zdobyte w trakcie badań katedry fromborskiej były asumptem do podjęcia szerszej dyskusji na temat sposobów prowadzenia badań i konserwacji budowli sakralnych wzniesionych z cegły i kamienia naturalnego oraz sztucznego. W założeniu forum ma być organizowane po każdym sezonie badawczym.

www.portalbraniewo.pl/index.php/component/k2/item/443-forum-konserwatorskie-na-fromborskim-wzgorzu [dostęp: 15.11.2013]

26-30 sierpnia, 2-7 września 2013

***The History of European Bookbinding 1450-1830; Identifying and recording bookbinding structures of the Eastern Mediterranean*, University of Uppsala, Uppsala, Szwecja**

The 8th Ligatus Summer School, following the success of the courses in Volos, Patmos, Thessaloniki, Wolfenbüttel, Venice, and Paris was held this year at Uppsala University in Sweden, where we had access to its magnificent library.

Week 1, *European Bookbinding 1450-1830*

Tutor: Professor N. Pickwood

This course followed European bookbinding from the end of the Middle Ages to the beginning of the Industrial Revolution, using the bindings themselves to illustrate the aims and intentions of the binding trade. A large part of the course was devoted to the identification of both broad and detailed distinctions within the larger groups of plain commercial bindings and the possibilities of identifying the work of different countries, cities, even workshops without reference to finishing tools. The identification and significance of the different materials used in bookbinding will be examined, as well as the classification of bookbindings by structural type, and how these types developed through the three centuries covered by the course. The development of binding decoration was touched on, but was not form a major part of the discussion.

Week 2, *Identifying and recording bookbinding structures of the eastern Mediterranean*

Tutors: Dr. G. Boudalis and Dr. A. Velios

Dr. Georgios Boudalis, focused on the major structural and decorative features of the different bookbinding traditions which have developed in the eastern Mediterranean –including the Coptic, Syriac, Armenian, Georgian and Islamic – with special focus on the Byzantine and post-Byzantine bookbindings. The aim was to follow the evolution of these closely related bookbindings and establish their similarities and differences. during lectures, slide-shows and demonstrations of real bookbindings from the collections of the University of Uppsala Library.

Dr. Athanasios Velios addressed methodologies and techniques that could be used to record bookbindings. After an introduction on the capacity and scope of each methodology and technique, this section focused on a) the semantic web and the CIDOC conceptual reference model, b) standardised vocabularies for book descriptions (SKOS), c) the development of database schemas for both the relational and the hierarchical model, d) the advantages of various implementation tools and e) photographic records and workflows for large collection surveys. A section of the course was devoted to the actual development and use of a sample of a bookbinding glossary, a documentation system for recording binding structures and the actual recording of specific bindings.

www.ligatus.org.uk/summerschool/node/194 [dostęp: 7.11.2013]

17-18 września 2013

Bezpieczeństwo zbiorów muzealnych, bibliotecznych i archiwalnych – stan obecny i perspektywy, Warszawa

Biblioteka Narodowa była współorganizatorem dwudniowego seminarium „Bezpieczeństwo zbiorów muzealnych, bibliotecznych i archiwalnych – stan obecny

i perspektywy”, przygotowanego w ramach Targów Dziedzictwo 2013 przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Uczestnicy seminarium mieli do wyboru cztery grupy problemowe.

I grupa problemowa: Ochrona i profilaktyka konserwatorska

Moderator: Ewa Potrzebicka – Zastępca Dyrektora Biblioteki Narodowej w Warszawie ds. ochrony i udostępniania zbiorów. Dwudniowe warsztaty w tej grupie obejmowały przede wszystkim sprawy profilaktyki i ochrony zbiorów, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień praktycznych i ekonomicznych. Podkreślano, że umiejętna profilaktyka jest wielokrotnie tańsza niż ratowanie zbiorów uszkodzonych na skutek niewłaściwego przechowywania wynikającego z braku świadomości istniejących zagrożeń. Z tego względu bardzo ważne jest objęcie szkoleniami nie tylko konserwatorów, ale także bibliotekarzy, którzy mają codzienny kontakt z książką.

Omówiono również zagadnienia związane z wypożyczaniem zbiorów na wystawy oraz problemy selekcji materiałów bibliotecznych i archiwalnych. Przypomniano także o problemie, jakim jest tzw. kwaśny papier, o którym niektóre instytucje zapominają.

II grupa problemowa: Szkolenie kadr

Moderator: Anna Czajka – Kierownik Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów, Doradca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Omówiono m.in. zagadnienia szkolnictwa konserwatorskiego, szkolenie na potrzeby kolekcji oraz szkolenie kadr na potrzeby digitalizacji zbiorów

III grupa problemowa: Szacowanie zagrożeń i działania w sytuacjach kryzysowych

Moderator: Krzysztof Sałaciński – Przewodniczący Polskiego Komitetu Narodowego „Błękitnej Tarczy”, Radca Ministra, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Pracowano m.in. nad zagadnieniami uświadamiania potrzeby szacowania zagrożeń w instytucjach kultury, wczesnego ich wykrywania, metodologii i procedurach postępowania oraz nowych zobowiązaniach międzynarodowych w sytuacjach kryzysowych i na wypadek konfliktu zbrojnego.

IV grupa problemowa: Nowe technologie w ochronie zbiorów

Moderator: Robert Pasieczny – Kierownik Działu edukacji, informacji i wydawnictw Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. omówiono m.in. zagadnienia profilaktyki– czyli wczesne wykrywanie zagrożeń, granice nowych technologii, nowe materiały i technologie w budownictwie, nowe technologie w digitalizacji zbiorów i długoterminowe przechowywanie danych
<http://targidziedzictwo.pl/dla-zwiedzajacych/program-seminarium.html> [dostęp: 15.11.2013]

25-27 września 2013

*Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń
– zagrożenia pożarowe i inne miejscowe, Kraków*

W dniach 25-27 września 2013 r. w Krakowie odbyła się międzynarodowa konferencja, organizowana co dwa lata przez Szkołę Aspirantów PSP, Komendę Główną PSP we współpracy z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, Ministerstwem Obrony Narodowej, Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie, Opactwem Benedyktynów w Tyńcu, Polskim Narodowym Komitetem Błękitnej Tarczy oraz Małopolskim Oddziałem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Pożarnictwa w Krakowie. Konferencję podzielona na cztery sesje tematyczne, przy czym podczas sesji III „Pożar klasztoru” – pokazano praktyczne ćwiczenia i pokazy na przykładzie obiektów Opactwa Benedyktynów w Tyńcu.

Konferencja skierowana była do właścicieli i zarządców obiektów zabytkowych świeckich i sakralnych, osób zajmujących się ochroną zabytków na wypadek szczególnych zagrożeń, osób odpowiedzialnych za utrzymanie obiektów zabytkowych w Wojsku Polskim i innych resortach, przedstawicieli służb ratowniczych i służb ochrony, Policji, osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i zarządzanie kryzysowe, pracowników muzeów, bibliotek, archiwów i kancelarii, osób zainteresowanych wykorzystaniem nowoczesnej techniki w zabezpieczeniu zabytków oraz przedstawicieli instytucji rządowych i samorządowych zajmujących się prezentowaną tematyką, studentów i słuchaczy szkół pożarniczych oraz uczelni o profilu „bezpieczeństwo”, a także przedstawicieli przemysłu i firm oferujących produkty, rozwiązania i myśl techniczną dla wyżej wymienionych odbiorców.

http://sapspl.pl/www/index.php/aktualnosci/pelna_wiadomosc/466 [dostęp: 15.11.2013]

5 października 2013

Problemy konserwacji zabytkowych pojazdów konnych, Kozłówka

Organizatorom sesji było Stowarzyszenie Miłośników Powozów i Zaprzęgów. Wzięli w niej udział opiekunowie tego typu zbiorów państwowych i prywatnych – Andrzej Novák-Zempliński – Tułowice-Dwór, Tadeusz Kołacz – Muzeum Galowice, Wit Karol Wojtowicz – Muzeum Zamek w Łańcucie, Lidia Męczyńska – Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa. Omówiono m.in. ogólne zasady podejścia konserwatorskiego do zabytkowych pojazdów konnych, ich restauracji i konserwacji, problemy etyki i estetyki zabiegów konserwatorskich, organizację i funkcjonowanie ekspozycji zabytkowych pojazdów konnych w warunkach muzealnych, kolekcjonerskich i prywatnych. Zaprezentowano również zabytkowe pojazdy konne z łańcuckiej wozowni Potockich. Zwracano uwagę na odmienne potrzeby klimatyzacyjne dla przedmiotów rzemiosła wy-

konanych z różnych materiałów; metal, skóra, drewno, tkaniny na podstawie powozów, siodła i uprzęży. Głos zabrali też konserwatorzy Joanna Lisik i Karol Sadowski – referując problemy konserwacji zabytkowych skór powozowych w praktyce; Krzysztof Olczak (Muzeum w Łańcucie) – Zabytkowe pojazdy konne w konkursach tradycyjnego powożenia, problemy konserwatorskie czynnego użytkowania; Tomasz Olejniczak (Kościan) – Problemy konserwacji zabytkowych lamp powozowych.

Sesji towarzyszyło zwiedzanie zbiorów wozowni pałacowej i kolekcji lamp powozowych. Prezentacji wraz z przedstawieniem problemów konserwatorskich dokonała Anna Fic-Lazor, Główny Konserwator zbiorów Muzeum Zamoy-skich.

www.nimoz.pl/pl/aktualnosci/kalendarz/problemy-konserwacji-zabytkowych-pojazdow-konnych [dostęp: 7.11.2013]

14-15 października 2013

Fotografia – Narracje muzealne, Muzeum Narodowe, Warszawa

Konferencja została zorganizowana przez Fundację Archeologia Fotografii we współpracy z Muzeum Narodowym w Warszawie oraz Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów w ramach debaty *Czas muzeów?*

Celem sesji było opisanie historii kolekcji, wystaw i muzeów fotografii, które w istotny sposób wpłynęły na to, jak dziś historia fotografii światowej wygląda, jak jest definiowana, jak jest kolekcjonowana, a jak wykluczana, jakie podziały w jej obrębie funkcjonują oraz uchwycenie dynamiki zmian na wymienionych obszarach, zależnych od miejsca, czasu i historii często bardzo lokalnych i zależnych od pojedynczych osób.

Sesja była okazją do wysłuchania historii kolekcji fotograficznych oraz zapoznania się ze strategiami kolekcjonerskimi takich instytucji jak Museum of Modern Art w Nowym Jorku, Getty Museum w Los Angeles, Art Institute of Chicago, Musée Nicéphore Niépce w Chalon-sur-Saône, Musée de l'Élysée w Lozannie oraz Rosphoto w Sankt Petersburgu.

Zakres tematyczny wystąpień:

- Muzeum fotografii i jego historia – prezentacja kilku modeli powstawania muzeów fotografii
- Muzeum fotografii dziś – czy ma rację bytu; jeśli tak, to jak powinno wyglądać, jeśli nie – jakie są tego konsekwencje dla dawnych kolekcji
- Fotografia w ekspozycji stałej – jak były, a jak są teraz budowane narracje stałych ekspozycji fotografii, jak fotografia jest włączana w stałe ekspozycje sztuki
- Narracje historyczne wystaw czasowych – analiza kilku wystaw kluczowych dla historii fotografii oraz dla strategii zakupów (takich jak m.in. ekspozycja „Rodzina człowiecza”)

- Fotografia w kolekcji muzeum sztuki – historia oraz współczesne perspektywy i strategie kolekcjonowania fotografii
- Fotografia jako przedmiot obrotu prawnego – prawo autorskie, udostępnianie zbiorów, ewidencja, digitalizacja etc.; także fotografowanie w muzeach: prawo publiczności a obowiązek ochrony dziedzictwa

www.nimoz.pl/pl/aktualnosci/kalendarz/fotografia-narracje-muzealne [dostęp: 7.11.2013]

14-15 października 2013

Evolution or revolution! The changing face of collection care,
British Library, Londyn

This two-day conference organized by the British Library discusses how change and development in the working environment – in acquisition, technology, publishing, storage, formats, access, use – were defining and redefining the roles and responsibilities of collection care professionals, forcing us to ask tough questions of ourselves and our collections. Do we embrace such change as an opportunity to re-evaluate our collections and develop new models of care and stewardship? Or do we view it as a threat to traditional methods and traditional skills?

Who are the collection care professionals of today? What skills do they need to be practitioners and leaders in the collection care departments of tomorrow?

Bill Thompson was our keynote speaker. He is Head of Partnership Development at BBC Archives, building relationships with museums, galleries and other institutions around ways to make archive material more accessible. Spending his time thinking, writing and speaking about the ways digital technologies are changing our world. Following him we had a fantastic range of speakers from academic libraries and research libraries, colleges and universities, conservation institutions, archives, museums and galleries from as far afield as America, Australia and mainland Europe.

www.bl.uk/whatson/events/evo_revo_conf_prog_v4.pdf [dostęp: 7.11.2013]

16-17 października 2013

V Ogólnopolska Konferencja Między ortodoksją a kreacją. Dialog konserwatorsko-architektoniczny, Warszawa

Konferencja zorganizowana przez Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie wraz ze Stowarzyszeniem Architektów Polskich SARP i Stowarzyszeniem Konserwatorów Zabytków.

Ochrona dziedzictwa kulturowego jest zobowiązaniem każdego podmiotu i każdej osoby utożsamiających się ze współczesnym rozumieniem pojęcia zrównoważonego rozwoju. Szacunek do dokonań minionych pokoleń potwierdza, że mówiąc kultura, rozumiemy to pojęcie jako zobowiązanie do przeniesienia w przyszłość

tego, co jako spuścizna zostało nam dane jako podstawa naszego rozwoju. Współczesne rozumienie ochrony dziedzictwa nie ogranicza się do definiowania sposobów gwarantowania nienaruszalności wartości zastanych, ale domaga się od wszystkich aspirujących do miana uczestników tego procesu, by określali takie sposoby użytkowania obiektów zabytkowych, by gwarantować im stabilne materialne podstawy ich codziennego funkcjonowania, poprzez nadawanie im funkcji dobrze działających podmiotów życia publicznego.

Poprzednie konferencje, zorganizowane w latach 2009-2012, zyskały pochlebne recenzje ze strony uczestniczących w nich architektów i konserwatorów z całej Polski. Brało w nich udział każdorazowo 270-300 osób. Spotkania te uznano za bodaj najważniejsze dyskusyjne forum, na którym z architektami i projektantami, jak również inwestorami i developerami spotykają się urzędnicy różnych, w tym i najwyższych szczebli administracji rządowej oraz samorządowej (w sumie 83 osoby decydujące o inwestycjach w całej Polsce).

www.ethnomuseum.pl/konferencje/index.php/program [dostęp: 7.11.2013]

24 października 2013

XXIII Sesja Varsavianistyczna: *Warszawskie pracownie konserwacji papieru i skóry*

Sesja została zorganizowana jak co roku w Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy na Koszykowej – obecnie Bibliotece Głównej Województwa Mazowieckiego.

Problemy dotyczące konserwacji przyciągają uwagę nie tylko samych konserwatorów, ale także i tych, którym leży na sercu ochrona i zabezpieczenie dziedzictwa narodowego.

Obrady prowadziła pani profesor Marzena Ciechańska – Dziekan Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Wygłosiła również referat *Między sztuką a nauką*.

Kolejnymi referentami byli: Anna Czajka, obecny kierownik Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów – *Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów – doświadczenia, dylematy, przemiany*; Wiesław Faber, konserwator – kierownik Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów w latach 1988-1998– *Bezpieczeństwo i ochrona zbiorów w bibliotekach. Ingerencja konserwatora*. Historię konserwacji zbiorów i archiwów Warszawy zreferowała Joanna Popłońska a historię ochrony zbiorów w Bibliotece na Koszykowej Marta Parnowska.

Sesji towarzyszyła wystawa przygotowana przez Pracownię Konserwacji Dzieł Sztuki Małgorzaty i Wiesława Faberów, która od wielu lat współpracują z Biblioteką na Koszykowej.

www.biblpubl.waw.pl/imprezy-wydarzeniakulturalne-26/3013-24-10-2013-xxiii-sesja-varsavianistyczna-warszawskie-pracownie-konserwacji-papieru-i-skory [dostęp: 7.11.2013]

5-6 grudnia 2013

Nauczanie i popularyzacja ochrony dziedzictwa, Warszawa

Konferencja naukowa zorganizowana przez PKN ICOMOS oraz Włoski Instytut Kultury w Warszawie we współpracy z Wydziałem Budownictwa i Architektury Politechniki Lubelskiej i Wydziałem Architektury Politechniki Warszawskiej.

Celem konferencji była wymiana informacji i doświadczeń dotyczących kształcenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, konserwacji i rewaloryzacji (adaptacji i modernizacji) zabytków nieruchomości w świetle aktualnych przemian społecznych i gospodarczych oraz myśli konserwatorskiej.

Poruszane problemy to m.in. koncepcje nauczania ochrony i konserwacji zabytków z uwzględnieniem kierunku studiów, zakres i formy nauczania, przedmioty obejmujące problematykę ochrony i konserwacji zabytków w programie, badania naukowe wspomagające realizację programów nauczania i proces dydaktyczny, formy i koncepcje popularyzacji ochrony dziedzictwa; wymiana doświadczeń, wskazanie dobrych praktyk.

Planowane jest wydawnictwo pokonferencyjne w ramach serii PKN ICOMOS, uwzględniające też referaty nie zakwalifikowane do wygłoszenia podczas konferencji.

www.icomos-poland.org/index.php/pl/archiwum-aktualnoci/193-konferencja-naukowa-nauczanie-i-popularyzacja-ochrony-dziedzictwa [dostęp: 7.11.2013]

5-6 grudnia 2013

XIII Konferencja Analiza Chemiczna w Ochronie Zabytków, Warszawa

Konferencje są organizowane od 1999 roku Zespół Analizy Spektralnej Komitetu Chemii Analitycznej PAN, Wydział Chemii Uniwersytetu Warszawskiego i Państwowe Muzeum Archeologiczne i poświęcone zastosowaniu metod analizy chemicznej w badaniu i konserwacji obiektów zabytkowych. Tematyka obejmuje szeroki zakres zagadnień związanych z wykorzystaniem nowoczesnych metod analitycznych w badaniu różnorodnych obiektów zabytkowych oraz w opracowywaniu skutecznych metod konserwatorskich.

www.chem.uw.edu.pl/archeometria/Program/Konferencja_2013.pdf [dostęp: 7.11.2013]

Noty o autorach

MAŁGORZATA BOCHENEK, historyk, chemik, absolwentka studiów podyplomowych Politechniki Krakowskiej na Wydziale Architektury w zakresie Konserwacji Zabytków Architektury i Urbanistyki oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego na Wydziale Chemii w zakresie Nowoczesnych Technik Analitycznych dla Konserwacji Obiektów Zabytkowych. Od 1998 roku pracuje w Archiwum Narodowym w Krakowie, od 2012 roku kieruje Oddziałem VIII ds. konserwacji i zabezpieczania zasobu Archiwum Narodowego w Krakowie.

MARZENNA CIECHAŃSKA, dr hab., prof. Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, artysta plastyk, konserwator dzieł sztuki, adiunkt na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP. W 1990 roku ukończyła studia na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Warszawie na specjalizacji konserwacji i restauracji książki grafiki i skóry zabytkowej. W 2004 obroniła dysertację doktorską, nagrodzoną w konkursie na prace naukowe z konserwacji Generalnego Konserwatora i Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków. Od 1993 roku pracuje w Katedrze Konserwacji i Restauracji Starych Druków i Grafiki ASP w Warszawie. Od 2008 roku pełni funkcję prodziekana Wydziału. Od 2005 roku jest rzeczoznawcą Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie opieki nad zabytkami, specjalizacja – grafika oraz materiały biblioteczne i archiwalne. Od 2008 roku jest członkiem zarządu ENCoRE (European Network for Conservation-Resoration Education) organizacji zrzeszającej europejskie uczelnie wyższe kształcące w zakresie konserwacji-restauracji dzieł sztuki. Współpracuje z różnymi instytucjami. Autorka kilkudziesięciu publikacji poruszających zagadnienia konserwacji i restauracji dzieł sztuki. Poza pracą naukowo-dydaktyczną jest czynnym konserwatorem dzieł sztuki.

JOLANTA CZUCZKO – dr, konserwator i restaurator, absolwentka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od 1999 roku zatrudniona w Zakładzie Konserwacji Papieru i Skóry UMK jako pracownik naukowo-dydaktyczny. Prowadzi pracownię konserwacji zabytków, w ramach której realizuje zajęcia z zakresu konserwacji bloku książki zabytkowej oraz obiektów z warstwami barwnymi. Jest autorką cyklu wykładów poświęconych zagadnieniom historii produkcji papieru i profilaktyce konserwatorskiej, skierowanych głównie do przyszłych artystów. Doświadczenie zawodowe zdobyła wykonując liczne prace konserwatorskie i restauratorskie, bierze udział w projektach naukowych i badawczych. Jej zainteresowania zawodowe związane są głównie z problemem badań oraz konserwacji i restauracji dzieł sztuki wykonanych na podłożach papierowych. W 2010 roku

obroniła dysertację doktorską omawiającą Podłoża papierowe stosowane przez Leona Wyczółkowskiego. Zagadnienia typologiczne i konserwatorskie.

DOROTA DZIK-KRUSZELNICKA, konserwator dzieł sztuki, absolwentka Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, Wydział Konserwacji Dzieł Sztuki. W latach 2005-2007 konserwator w Sekcji Odkwaszania i Konserwacji Arkuszy Zakładu Konserwacji Masowej Biblioteki Narodowej w Warszawie. Obecnie Pracownia Technik i Technologii Opraw na Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP oraz Starszy Asystent Konserwatorski – Pracownia Konserwacji Obiektów na Papierze w Muzeum Narodowym w Warszawie.

PATRICIA ENGEL – konserwator i restaurator, absolwentka wiedeńskiej Akademii der bildenden Künste (1979-1984), doktorat w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie (2007). W latach 1994-1999 pracowała jako konserwator w Austriackiej Bibliotece Narodowej (Österreichische Nationalbibliothek) oraz Staatsbibliothek zu Berlin (Königliche Bibliothek). W latach 2000-2008 była dziekanem wydziału konserwacji książki i papieru Uniwersytetu w Hildesheim (Hochschule für angewandte Wissenschaft und Kunst w Hildesheim, Niemcy). Obecnie stoi na czele rady naukowej The European Centre for Conservation for Books and Paper Conservation-Restoration w Horn (Austria).

ELŻBIETA GÓRSKA-WIKŁO, konserwator dzieł sztuki, absolwentka kierunku Konserwacja i Restauracja Dzieł Sztuki na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; od 1986 r. pracuje jako konserwator zabytków, zwłaszcza w zakresie konserwacji papieru i skóry zabytkowej i profilaktyki konserwatorskiej. Akredytowany konserwator Instytutu Konserwacji w Wielkiej Brytanii. Obecnie pracuje Kierownik Działu Konserwacji w Archiwum Uniwersyteckim w Glasgow.

MAŁGORZATA GROCHOLSKA, konserwator dzieł sztuki, absolwentka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Sztuk Pięknych (specjalizacja – konserwacja papieru i skóry). W latach 1980-1991 zatrudniona w Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu a następnie Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu na stanowisku konserwatora. Od 1997 roku związana z Zakładem Narodowym im. Ossolińskich jako Konserwator Zbiorów, kierownik Pracowni Konserwatorskiej. Jest autorką licznych prac konserwatorskich starodruków, rękopisów, grafik, rysunków. W latach 2007-2011 pełniła funkcję inżyniera projektu ds. konserwacji rękopisów ze zbiorów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, projekt finansowany z funduszy Unii Europejskiej, EOG, oraz inżyniera projektu ds. konserwacji zabytkowego zbioru Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu, projekt finansowany z funduszy RPO.

DOROTA JUTRZENKA-SUPRYN, dr, konserwator dzieł sztuki ze specjalnością konserwacja zabytkowego papieru i skóry, absolwentka Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (1993). Od roku 1993 pracuje w Zakładzie Konserwacji Papieru i Skóry UMK w Toruniu, obecnie na stanowisku adiunkta. W 2006 r. obroniła pracę doktorską pt. *Problemy konserwacji map kolorowanych grynszpanem*. Od 2007 roku jest zatrudniona również na stanowisku konserwatora zbiorów zabytkowych w Bibliotece Elbląskiej.

ZOFIA KOSS, konserwator dzieł sztuki, absolwentka Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki. Od 2008 roku jest pracownikiem Katedry Konserwacji i Restauracji Starych Druków i Grafiki macierzystej uczelni.

JOANNA KOZIELEC – konserwator dzieł sztuki, absolwentka Zakładu Konserwacji Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Czynny konserwator dzieł sztuki, doświadczenie zawodowe przy prowadzeniu prac nad ruchomymi obiektami zabytkowymi o różnorodnej technice wykonania.

TOMASZ KOZIELEC, dr, konserwator dzieł sztuki, absolwent i pracownik Zakładu Konserwacji Papieru i Skóry Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Do szczególnych dziedzin na polu pracy badawczo naukowej należy m.in. technologia i historia wyrobu różnych wytworów celulozowych i proteinowych oraz ich badanie; masowe i laboratoryjne odkwaszanie zbiorów z dwóch ostatnich stuleci.

GRAŻYNA MACANDER-MAJKOWSKA, konserwator dzieł sztuki, absolwentka warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Starszy wykładowca w Katedrze Konserwacji i Restauracji Starych Druków i Grafiki na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Warszawie. Od 1996 r. prowadzi Pracownię Konserwacji i Restauracji Grafiki i Rysunku w tejże katedrze. Od 2005 r. rzeczoznawca Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie opieki nad zabytkami w specjalizacji – konserwacja książki, grafiki, skóry zabytkowej, archiwaliów oraz malarstwa na papierze i pergaminie.

ANNA MICHAŚ-BAILEY – konserwator fotografii i innych obiektów z papieru i skóry, absolwentka Zakładu Konserwacji Papieru i Skóry, Wydziału Sztuk Pięknych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. W latach 1994-2012 kierownik Działu Konserwacji i Zabezpieczania Zasobu Archiwum Państwowego w Krakowie. W latach 2002-2006 Sekretarz Komisji ds. Zabezpieczania Archiwaliów w Klimacie Umiarkowanym, Międzynarodowej Rady

Archiwalnej (Committee on Preservation of Archives in Temperate Climate, International Council on Archives, ICA/CPTe). Koordynator polskiej sekcji programu: Safeguarding European Photographic Images for Access/SEPIA (2001-2003). W latach 2007-2009 uczesniczyła w programie Andrew W. Mellon Fellow, Fifth Cycle of the Advanced Residency Program in Photograph Conservation.

ANNA NOWICKA – konserwator dzieł sztuki, absolwentka Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Od 2000 r. jest zatrudniona na etacie naukowo-dydaktycznym w Zakładzie Badań Specjalistycznych i Technik Dokumentacyjnych mieszczącym się na wyżej wymienionym wydziale. Zajmuje się m.in. badaniami technologicznymi dzieł sztuki.

PIOTR OSZCZANOWSKI, dr hab., adiunkt w Zakładzie Historii Sztuki Renesansu i Reformacji Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego. Specjalizuje się w sztuce wczesnonowożytnej, ze szczególnym uwzględnieniem śląskiej rzeźby, grafiki, rysunku i złotnictwa manierystycznego oraz barokowego. Współorganizator i współautor polskich oraz międzynarodowych wystaw muzealnych, konferencji naukowych i projektów badawczych.

MAŁGORZATA PRONOBIS-GAJDZIS – dr, absolwentka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Sztuk Pięknych (kierunek – Konserwacja i Restauracja Dzieł Sztuki). Od 1990 r. pracuje w Zakładzie Konserwacji Papieru i Skóry. Prowadzi pracownię Intrologatorstwa Artystycznego, realizując także własny program autorski. W 2006 r. obroniła dysertację doktorską, wyróżnioną w konkursie Generalnego Konserwatora Zabytków i Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków na najlepsze prace studialne, naukowe i popularyzatorskie dotyczące ochrony zabytków i muzealnictwa. Jest autorką i współautorką wielu realizacji konserwatorskich.

WŁADYSŁAW SOBUCKI, dr, prof. Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, chemik, absolwent Politechniki Gdańskiej (1969). Wieloletni pracownik dydaktyczny Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Warszawie. W 1998 r. uzyskał kwalifikację I stopnia w zakresie konserwacji dzieł sztuki. Obecnie profesor nadzwyczajny w Zakładzie Badań Specjalistycznych i Technik Dokumentacyjnych ASP. W latach 1989-2008 pracował w Bibliotece Narodowej. Był współorganizatorem Zakładu Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych BN i kierownikiem Laboratorium ZKZB. Współautor Wieloletniego Programu Rządowego na lata 2000-2008 *Kwaśny papier*. W latach 2000-2008 był jego koordynatorem, a następnie kierownikiem Zespołu ds. Koordynacji.

MONIKA SUPRUNIUK, konserwator dzieł sztuki, absolwentka Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Stypendystka Muzeum Auschwitz-Birkenau i Landu Nadrenii Północnej i Westfalii oraz programu MEDIA Plus Unii Europejskiej. Pracuje w FilMOTECE Narodowej w Warszawie przy realizacji projektu Konserwacja i digitalizacja przedwojennych filmów fabularnych oraz w ASP w Warszawie w Katedrze Konserwacji i Restauracji Książki, Grafiki i Skóry Zabytkowej.

IZABELA ZAJĄC, dr, konserwator dzieł sztuki. Absolwentka Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki. W 2011 obroniła pracę doktorską *Historia zabytkowych albumów do fotografii*. W latach 1997-2000 konserwator w Centralnym Laboratorium Konserwacji Archiwaliów przy Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Od 1998 r. asystent w Katedrze Konserwacji i Restauracji Starych Druków i Grafiki ASP w Warszawie. Brała udział w międzynarodowych projektach i programach badawczych, np.: pomoc (1999-2001) bibliotece koptyjskiego klasztoru w der al-Sourian w Egipcie, program LASCANA (2005-2007), warsztaty ochrony i identyfikacji fotografii w Bratysławie (2008-2010). Uczestniczyła w wielu zagranicznych szkoleniach z zakresu ochrony, zabezpieczania i konserwacji zabytkowych fotografii.

KAROLINA ZYCH, konserwator dzieł sztuki w specjalności konserwacja-restauracja książki, grafiki i skóry zabytkowej, od 2012 roku asystent w Katedrze Konserwacji i Restauracji Książki, Grafiki i Skóry zabytkowej Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP Warszawie.